

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของปัญหา

การขับลำนํ้าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์เพื่อประโยชน์ในด้านให้ความบันเทิง เพลิดเพลินใจ ถือเป็น การแสดงออกทางสุนทรียะซึ่งปรากฏในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็น ช่องทาง หรือเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งในการเกิดวรรณคดีขึ้นได้ กล่าวคือ การขับ ลำนํ้าเป็นการผสมกันระหว่างศิลปะการขับ และเนื้อหาที่ใช้ประกอบการขับ เนื้อหาที่ใช้ประกอบ การขับนี้เองที่บางส่วนสามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นวรรณคดีในที่สุด

คนไทยคุ้นเคยกับการขับลำนํ้ามาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว การขับเสภา ก็เป็นการขับลักษณะ หนึ่งที่มีปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยา วรรณคดีเสภาที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด และนิยมขับกันมากที่สุด ตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน ได้แก่ เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ที่มีเนื้อหาคือ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและช่วงรัชสมัยสมเด็จพระ รามาธิบดีที่ ๒ (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, ๒๕๔๐:๔๒-๔๓) และสันนิษฐานว่าเริ่มแต่งขึ้นเป็น ลายลักษณ์อักษรเมื่อราวปีพ.ศ.๒๑๓๕ ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยสันนิษฐาน จากความในตอนต้นเรื่องที่บ่งเหตุการณ์เรื่องการสร้างเจดีย์ที่วัดเจ้าพระยาไทยและการบรรจุแก้วที่ พระเจ้ากรุงจีนถวายเป็นให้พระเจ้าแผ่นดินไทยไว้ที่ยอดเจดีย์ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนเรศวร มหาราช ซึ่งอยู่ในช่วงปีพ.ศ.๒๑๓๕ (วัชร รมชะนันท์, ๒๕๓๓ : ๑๓-๑๔) และความในตอนพระ พินธุชาจะเสด็จทรงล่าควายป่ายังมีการกล่าวถึงพระแสงดาบคาบค่าย ของสมเด็จพระนเรศวร มหาราชเอาไว้ด้วย โดยสันนิษฐานว่ามีความประทับใจในเรื่องเหล่านี้ เมื่อเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน นำมาแต่งเป็นลายลักษณ์อักษรจึงได้นำมาแทรกไว้ในเรื่องด้วย (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, ๒๕๓๘:๕๔) เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน กระทั่งในสมัยหลัง ได้นำมาใช้ขับประกอบการแสดงประเภทอื่นๆ ด้วย ความนิยมในเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนดังกล่าว

* ดังความว่า ทรงพระมาลาพื้นคำ
 พระแสงดาบคาบค่ายท่าลายเมือง

ประดับบุษราคัมน้ำเหลือง
ข้างเขียงเสด็จขึ้นเขทลัน
(ศิลาปรกร,กรม,๒๕๑๓:๒๑)

มานี้ ทำให้คนในปัจจุบันอาจเข้าใจว่าวรรณคดีเสกามีเพียงเรื่องเดียวทั้งที่มีการแต่งวรรณคดีเสกาก็อีกหลายเรื่องในสมัยต่อ ๆ มา

นอกจากเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนแล้ว ในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ ยังมีวรรณคดีเสภาเรื่องอื่น ๆ ที่แต่งขึ้นตั้งแต่ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกต่อเนื่องกันมาถึงในสมัยรัชกาลปัจจุบันอีก ๒๕ เรื่อง เช่น เสภาหลวงในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร และเสภาเรื่องศรีธนญไชยเชิงเมืงขงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสภาเรื่องอาหนูระชัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสภาเรื่องพญาราชวังสัน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น แม้สมัยปัจจุบัน ก็ยังมีการแต่งเสภากันอยู่ เช่น เสภาไพร่ ของสุจิตต์ วงษ์เทศ เสภาอวยพรสอน นักมวย ของสายฟ้า สยาม และบทละครเสภาว่าเรื่องตาม่องล่าย ของ อูราพร พาทยกุล เป็นต้น

วรรณคดีเสภาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้แต่งขึ้นทั้งในระดับราชสำนัก และในระดับประชาชนทั่วไป มีเนื้อหา และรูปแบบหลากหลาย ทั้งในรูปแบบบทขับเสภา บทละคร และในรูปแบบอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า เสกามีความสืบนื่องในด้านการผลิต และมีความหลากหลายทั้งด้านปริมาณ และเนื้อหานับตั้งแต่มีความนิยมแต่งเสภาเลียนแบบเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนเป็นต้นมาจนถึงสมัยปัจจุบัน พัฒนาการของวรรณคดีเสภาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และยังไม่มืผู้ใดศึกษาอย่างเป็นระบบมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวรรณคดีเสภา เพื่อให้เห็นพัฒนาการของวรรณคดีเสภาตลอดจนประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๑.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับเสภาเท่าที่ผ่านมา มักจะเน้นไปที่เรื่องท่วงทีการขับเสภา ลักษณะการขับเสภา และการรวบรวมรายชื่อของครูขับเสภาที่มีความสามารถต่าง ๆ เป็นสำคัญ ยังไม่มีการศึกษาในด้านวรรณคดีเสภา

บทเสภาที่ปรากฏในงานวิจัย หรือการศึกษาต่าง ๆ เท่าที่ผ่านมา ผู้ศึกษามักจะนำมาใช้ประกอบเป็นเพียงตัวอย่างในการขับ หรือการแสดงเสภาเท่านั้น และส่วนใหญ่มักศึกษาแต่

วรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน นอกจากนี้ การศึกษาวรรณคดีเสภาที่ผ่านมามักเพียงแต่กล่าวถึงวรรณคดีเสภาเรื่องต่าง ๆ เพื่อรวบรวมเรื่องเสภาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเท่านั้น ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีเสภาอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนในระดับลึก โดยเฉพาะด้านพัฒนาการของวรรณคดีเสภา

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับเสภา และพัฒนาการของเสภาอยู่ ๓ เรื่อง ได้แก่

๑. **ตำนานเสภา พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (๒๕๑๓)** นิพนธ์ขึ้นในคราวที่ทรงชำระเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ในปีพ.ศ.๒๔๖๐ เนื้อหาของตำนานเสภาแบ่งเป็น ๕ หัวข้อ คือ มูลเหตุของการขับเสภา พัฒนาการของการขับเสภา ที่มาของเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน หนังสือเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน และเรื่องการชำระหนังสือเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงความเป็นมาของเสภาว่า เสภา หรือการขับเสภา น่าจะเริ่มมาจากการเล่านิทานร้อยแก้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการเล่านิทานในงานฉลองต่าง ๆ เช่น บวชนาค โคนจุก ฯลฯ ต่อมาได้มีการคิดดัดแปลงให้มีความแปลกใหม่ สนุกสนาน และไพเราะมากยิ่งขึ้นโดยนำบางตอนของนิทานร้อยแก้วมาแต่งเป็นกลอนและผู้เล่าก็ขับสำเนียงแทนการเล่าเรื่องแบบร้อยแก้วธรรมดา โดยเฉพาะบทสำคัญ ๆ ที่ผู้ฟังนิยม เช่น บทเกี่ยวพาราสี บทตัดพ้อ และบทชมธรรมชาติ เป็นต้น การเล่านิทานชนิดนี้เรียกว่า นิทานทรงเครื่อง ต่อมาเมื่อได้รับความนิยมมากขึ้น จึงมีการแต่งนิทานเรื่องนั้น ๆ เป็นกลอนขึ้นทั้งเรื่องเพื่อใช้เป็นบทขับเสภา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวถึงพัฒนาการการขับเสภาด้วยว่า แต่เดิมการขับเสภาเริ่มจากการขับเสภาประกอบรับเพียงอย่างเดียว ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ มีการส่งปีพาทย์เพื่อให้ผู้ขับเสภาได้พัก ปีพาทย์จึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของเสภา หรืออาจเรียกว่าเป็นการเล่นปีพาทย์ประกอบเสภา เพราะเสภาเป็นต้นบทส่งลำปีพาทย์ ครั้นในสมัยรัชกาลที่ ๔ การเล่นเสปามักจะเล่นควบคู่กับปีพาทย์ คนจะนิยมฟังเพลงปีพาทย์เท่า ๆ กับนิยมฟังการขับเสภา แต่จะไม่นิยมฟังการขับเสภาเป็นสำคัญเหมือนกับในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๒ ส่วนในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้เกิดการขับเสภาประกอบการแสดงต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น เสภารำ และละครเสภา

นิทานที่นิยมนำมาขับเสภา คือ เรื่องขุนช้าง-ขุนแผน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (๒๕๑๓:๓-๑๒) ทรงอธิบายว่า เรื่องขุนช้าง-ขุนแผนได้รับความนิยมมาก อาจเนื่องมาจากเป็นเรื่องที่จับใจคน และเป็นเรื่องที่เชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริงในช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ต่อเนื่องไปจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ดังมีหลักฐานปรากฏในคำให้การชาวกรุงเก่า สรุปได้ว่าเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนที่เป็นเรื่องจริงนั้นเป็นเรื่องรักสามเส้าระหว่างชาย ๒ หญิง ๑ กล่าวคือ ขุนแผนและนางวันทองรักใคร่ชอบพอกันอยู่แต่ยังไม่ทันได้แต่งงานกัน ขุนแผนจำเป็นต้องไปทัพ ระหว่างที่ขุนแผนไปทัพ ขุนช้างพยายามหลอกลวงวันทองว่าขุนแผนเสียชีวิตแล้ว และได้นางวันทองเป็นภรรยาในที่สุด เมื่อขุนแผนกลับจากทัพ และทราบข่าว จึงลักนางวันทองไปจากขุนช้าง ขุนช้างจึงกราบทูลกับสมเด็จพระพันวษา สมเด็จพระพันวษาทรงให้ข้าหลวงออกติดตามขุนแผน แต่ขุนแผนก็มาข้าหลวงเสียชีวิตแล้วหนีไป ในตอนท้ายขุนแผนกลับมามอบตัว สมเด็จพระพันวษาจึงมีรับสั่งให้สอบสวน และในที่สุดก็ทรงให้ประหารนางวันทอง และจำคุกขุนแผน ต่อมาเมื่อเกิดศึกเชียงใหม่ ขุนแผนจึงพ้นโทษได้ออกไปทำศึกจนได้ชัยชนะกลับมา และกลายเป็นบุคคลมีชื่อเสียง เรื่องราวรักสามเส้าของขุนแผนคงเป็นที่จับใจคนจนนำมาเล่าเป็นนิทานสืบมาเป็นเวลานาน จนในที่สุดมีการแต่งเรื่องเป็นลายลักษณ์อักษร และต่อเติมเสริมแต่งเรื่องราวต่าง ๆ ประกอบขึ้นอีก และพัฒนามาจนเป็นเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนที่เราได้อ่านในปัจจุบันนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวว่า เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการแต่งไว้เป็นตอน ๆ หลายตอน และในสมัยรัชกาลที่ ๒ เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนได้รับความนิยมมากจนได้มีการนำมาแต่งกันขึ้นใหม่อีกหลายตอน และนำมาขับถวายเป็นเวลาทรงเครื่องใหญ่ด้วย เป็นเหตุให้มีประเพณีการขับเสภาเวลาทรงเครื่องใหญ่ในรัชกาลหลัง ๆ ทั้งยังทำให้เกิดความนิยมแต่งเสภาเรื่องอื่น ๆ ตามมา เช่น เสภาเรื่องพระรชพงศาวดาร และเสภาเรื่องศรีธนญไชยเชิงเมียง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ และเสภาเรื่องอาบุญหะซัน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้น

เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนมีการรวบรวมเนื้อหาติดต่อกันตลอดทั้งเรื่องในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓ และมีการแต่งเพิ่มเติมอีกบางตอนในสมัยรัชกาลที่ ๔ เช่น ตอนจรเข้เถรवाद ตอนพลายเพชรพลายบัวเป็นต้น จากนั้นจึงมีการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ.๒๔๑๕ หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงชำระทำให้นักขับเสภาหันมาขับเสภาสำนวนหลวงกันมากขึ้น

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงเรื่องการชำระวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนว่า มีจุดประสงค์จะรักษาความเดิมทั้งเนื้อหาและสำนวนที่ไพเราะ จึงมีการตัดข้อความบางตอนที่เห็นว่าหยาบคายออกบ้าง

๒. การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเสภาเพื่อการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ของไพศาล วงษ์ศิริ (๒๕๒๖) เป็นวิทยานิพนธ์ที่มุ่งศึกษา รวบรวมความรู้เรื่องเสภาในด้านประวัติความเป็นมา และวิธีการขับเสภา พบเรื่องที่ใช้ขับและแสดงเสภา ๑๓ เรื่อง ได้แก่ เสภานายชั้นนายโชติ เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน บทเสภารำในอาหรับราตรีเรื่องพระอลังสะนัมและปู่เจ้าสมิงพราย เสภาสกา เสภาศรีษณูไชยเชียงเมียง เสภาพระราชพงศาวดาร เสภาอาบหะซัน เสภาเรื่องพญาราชวังสัน เสภาสามัคคีเสวก เสภาพระร่วงสุวรรณโลก เสภาตลาด เสภาพระพีนางเขนเรศวรมหาราช และเสภาไพร่ ผู้ศึกษาได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอุปกรณ์การขับ ประวัติครูเสภา ลักษณะการขับเสภาไทย เสภามอญ และเสกาลาว และได้ผลการศึกษาเป็น ๓ หัวข้อ คือ การใช้คำในบทเสภา ลีลาการขับเสภาของครูเสภา และความสนใจของครูภาษาไทยในการสอนเสภา

ด้านการใช้คำในบทเสภา ไพศาล วงษ์ศิริ พบว่า บทเสภาประเภทบทชม บทรัก บทโกรธ และบทโศก มีลักษณะการใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญมามาก มีคำเป็นสระเสียงยาวมากกว่าสระเสียงสั้น แต่มีคำตายสระเสียงสั้นมากกว่าสระเสียงยาว และพยัญชนะต้นมีเสียงอักษรต่ำมาก การศึกษาเรื่องการใช้คำในบทเสภาดังกล่าวนี้ มีประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนขับเสภา เพราะเมื่อผู้ขับเสภาพิจารณาคุณภาพ และคำของบทขับแล้ว ผู้ขับจะสามารถยืดเสียง หดเสียง หรือกระแทกกระทั้นเสียงที่คำบางคำได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้ฟังรู้สึกสะเทือนอารมณ์ตามบทขับได้ดียิ่งขึ้น

ในด้านลีลาการขับเสภาของครูเสภา ไพศาล วงษ์ศิริ พบว่า ครูเสภาคมักจะขับดำเนินความมากในบทชม และลดลงตามลำดับในบทรัก บทโกรธและบทโศก ศิลปะการขับที่ใช้นาก คือ การกลั่นเสียง ซึ่งเป็นลักษณะการเอื้อนท้ายคำ และเอื้อนลงในการขับ เป็นการเปล่งเสียงโดยไม่มีคำ และเปล่งเสียงออกในตอนท้ายเสียงของคำ เพื่อให้เกิดความไพเราะ ทำให้เสียงไม่ห้วน เกิดความต่อเนื่อง ไม่ขาดเสียง

ส่วนผลจากการสอบถามครูภาษาไทย พบว่า นักเรียนชอบให้ครูขับเสภาให้ฟังเอง และชอบเรียนวรรณคดีแบบขับเสภามากกว่าอ่านทำนองเสนาะ ในส่วนของครูพบว่า ครูสนใจอยากศึกษาการขับ และการอ่านเสภาที่ถูกวิธี เพื่อช่วยการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดความรู้สึกร่วมซึ่งกับรสวรรณคดีไทยมากขึ้น

๓. **วิวัฒนาการของเสภา** ของคณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๑๒) เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวิวัฒนาการของเสภาโดยเน้นเรื่องการแสดงเสภาในรูปแบบต่าง ๆ เนื้อหาของงานวิจัยชิ้นนี้แบ่งออกเป็น ๕ หัวข้อ คือ กำเนิดเสภา ลักษณะและวิธีการขับเสภา โอกาสในการเล่นเสภา การเรียนเสภา และเหตุแห่งความเสื่อมของเสภา

คณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทย มีความเห็นคล้ายตามสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า เสปามีกำเนิดมาจากการเล่านิทาน ต่อมาได้คิดผสมกลอนในบทร้อยแก้ว แล้วร้องด้วยทำนองสูงต่ำเป็นลำนำ จากนั้นจึงคิดแต่งเป็นกลอนทั้งเรื่อง และพัฒนาเป็นรูปแบบต่าง ๆ ในสมัยต่อมา

ด้านลักษณะและวิธีขับเสภา คณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทยกล่าวว่า ช่วงแรก การขับเสภาใช้วิธีร้องทำนองสูงต่ำเข้ากับบท ต่อมาขับเป็นทำนองลำนำ และพัฒนาเป็นแนวทำนองเสภาในปัจจุบัน พร้อมกับมีการดัดแปลงวิธีการขับกรับด้วย

คณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทยสรุปเรื่องโอกาสในการเล่นเสภาว่า เดิมเสภาใช้ขับถวายพระมหากษัตริย์ขามทรงเครื่องใหญ่ จนมาเลิกไปในตอนปลายรัชกาลที่ ๑ แต่ก็ยังนิยมขับตามบ้านที่มีงานต่าง ๆ ต่อมาเสื่อมความนิยมเนื่องจากมีละครผู้หญิง และมีการละเล่นต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

คณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทยกล่าวถึงการเรียนเสภาว่า การเรียนเสภาต้องเริ่มจากการขับกรับให้ได้เสียก่อนจึงจะสามารถขับกรับไปพร้อมกับการขับเสภาได้อย่างดี นักขับเสภายังต้องร้องเพลงได้ดี และรู้เรื่องเพลงมากพอสมควรด้วย

ด้านเหตุแห่งความเสื่อมของเสภา คณะผู้ดำเนินงานโครงการดุริยางคศิลป์ไทยกล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เสภาเสื่อมความนิยมได้แก่ การที่มีพระบรมราชานุญาตให้มีละครผู้หญิงในหมู่ราษฎรในสมัยรัชกาลที่ ๔ ทำให้คนหันมานิยมดูละครมากกว่าฟังเสภา นอกจากนี้ เมื่อนำเสปามาประกอบกับการแสดงปี่พาทย์ และการแสดงอื่น ๆ คนก็นิยมชมการแสดงมากกว่าที่จะฟังเสภาเป็นหลักเหมือนดังแต่ก่อน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสภาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาพัฒนาการของการขับเสภา และพัฒนาการของการแสดงเสภาเท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาพัฒนาการ ของวรรณคดีเสภาในด้านอื่น ๆ อีก ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวรรณคดีเสภา และลักษณะเฉพาะของวรรณคดีเสภา

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวรรณคดีเสภา

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากบทเสภาทั้งที่เป็นบทขับ บทละคร และเป็นกลอนสำหรับอ่าน ทั้งที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว และที่เป็นต้นฉบับตัวเขียน โดยเรียงชื่อเรื่องตามลำดับเวลาการแต่ง ได้แก่

๑. “ไหว้ครูเสภาต่าง ๆ” และเสดาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สันนิษฐานว่าเริ่มแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา
๒. “เสภาเรื่องนายชื่นนายโชติ” ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา-ต้นรัตนโกสินทร์ ไม่เกินสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
- ๓.เสดาเรื่องพระยาทองพระยาพาน ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
- ๔.เสดาเรื่องพระราชพงศาวดาร สุนทรภูเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงปีพ.ศ.๒๓๕๑
- ๕.เสดาเรื่องศรีธนญไชยเชียงใหม่” ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ๖.เสดาเรื่องอาบู่หะซัน หลวงพิชญเสณี (ทองอยู่) พระขามหาอำมาตย์ (หรุ่น ศรีเพ็ญ) ขุนวิสุตรเสณี (จาง) ขุนพิณิจัย (อยู่) หลวงบรรหารอรรรถคี (สุด) ขุนวิสุทธากร (ม.ร.ว.หนู อิศรางกูร)

*เล่มที่เป็นต้นฉบับตัวเขียนอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ

**เรียกตามต้นฉบับที่ได้มา

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) ขุนทองสี่อ (ช่วง ไกรฤกษ์) หลวงเสนีพิทักษ์ (อ่วม) หลวงสโมสรถการ (ทศ ศิริสัมพันธ์) และหลวงจักรปามี (ฤกษ์) เป็นผู้แต่งตั้งในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๘. บทละครเรื่องไกรทอง พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่งในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพ.ศ.๒๔๕๒

๙. ละครเรื่องพญาราชวังสัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๐. บทละครเรื่องน้ำตาทราย พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปีพ.ศ.๒๔๕๕

๑๑. ละครเรื่องสามัคคีเสวก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๖

๑๒. บทละครในอาหรับราตรีเรื่องพระอัสถะนมและปู่เจ้าสมิงพราย พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพ.ศ.๒๔๖๕

๑๓. ละคร พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และคณะเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ในปีพ.ศ.๒๔๘๐

๑๔. ละครเรื่องพระร่วงสุวรรณโลก พระยาโกมารกุลมนตรีเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ปีพ.ศ.๒๔๘๕

๑๕. “กลอนเสภาตลาด” ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-สมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

๑๖. ละครเรื่องพระที่นั่งเชอพระนเรศวรมหาราช เจือ สตะเวทินเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๔๘๖

๑๗. ละครเรื่อง กัญญา ศรีจำลองเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๑๔

๑๘. ละครเรื่องมาดามบัตเตอร์ฟลาย * ม.ล.ปิ่น มาลากุลเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปี พ.ศ.๒๕๑๕

๑๙. ละครเรื่องพรธอนนักมวย สายฟ้า สยามเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๒๒

๒๐. บทละครเรื่องดามองถ่าย อุราพร พาทยกุลเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปี พ.ศ.๒๕๒๔

* เขียนตามต้นฉบับที่ได้มา

๒๐. เสดาไพร์ สุจิตต์ วงษ์เทศ* เป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๒๕
๒๑. เสดาเค็ดจการ สุจิตต์ วงษ์เทศเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๒๖
๒๒. เสดาไอ้วา-คอง สุจิตต์ วงษ์เทศ เป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๒๖
๒๓. เสดาน้ำท่วม หาบเร่ สุจิตต์ วงษ์เทศเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๒๖
๒๔. เสดาเบ็ดเตล็ด จำนวน ๓๓ เรื่อง สุจิตต์ วงษ์เทศเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๘
๒๕. เสดาราชธฤติ สุจิตต์ วงษ์เทศเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปีพ.ศ.๒๕๓๐
๒๖. บทละครเสดาราเรื่องกาถิ เสรี หวังในธรรมเป็นผู้แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลปัจจุบัน ในปี พ.ศ.๒๕๓๒

๑.๕ สมมติฐาน

วรรณคดีเสภาเป็นรูปแบบร้อยกรองที่มีลักษณะเฉพาะ และมีพัฒนาการด้านรูปแบบ เนื้อหา วัตถุประสงค์ และการนำเสนอ

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารวรรณคดีเสภาทั้งที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว และที่เป็นต้นฉบับตัวเขียน
๒. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านเสภา
๓. วิเคราะห์ข้อมูลในด้านลักษณะเฉพาะ และพัฒนาการของวรรณคดีเสภา
๔. สรุปและเรียบเรียงผลการวิจัย

* หมายเลข๒๐ ,๒๑, ๒๓และ ๒๔รวมเล่มในหนังสือ "ไพร์ขับเสภา"

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องเสภาและพัฒนาการของวรรณคดีเสภา มีประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ได้ทราบลักษณะเฉพาะ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวรรณคดีเสภา
๒. เป็นการรวบรวมและเผยแพร่วรรณคดีเสภา ทั้งที่มีการตีพิมพ์แล้ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยังไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่